

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА АКАДЕМІЯ МУЗИКИ ім. М. ГЛІНКИ

Кафедра «Історія та теорія музики»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Рівень вищої освіти	перший
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»

спеціалізації: «Музикознавство»

Дніпро, 2019

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Години	Кредит и	Семестр I-VIII
Всього годин за навчальним планом, з них:	900	30	
Аудиторні заняття, у т.ч:	540		
лекції	480		
лабораторні роботи	-		
семінарські	60		
Самостійна робота, у т.ч:	340		
підготовка до аудиторних занять	120		
підготовка до контрольних заходів	160		
виконання курсового проекту або роботи	-		
опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях	60		
Форма підсумкового контролю	екзамен		VIII

2. СТИСЛИЙ ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є:

- надання студенту головних відомостей з історії музики;
- розуміння тих чи інших художніх течій, стилів, знань творчості найбільш видатних композиторів, найзначніших творів;
- придбання знань про етапи музично-історичного процесу (у зв'язку з іншими видами мистецтв), про історію тієї або іншої країни, культурні епохи;
- формування цілісних уявлень про художні стилі на основі вивчення їх специфіки і освоєння пов'язаних з ними музично-мовних засобів.

Завдання історії світової музичної культури як навчальної дисципліни полягають у тому, щоб:

- сприяти вихованню музиканта професіонала з широким музично-культурним кругозором;
- надати навички самостійного підходу до розбору та оцінки явищ музичної культури;
- ознайомити з основними стильовими особливостями і жанровими різновидами музики;
- надати навички самостійного підходу до розбору та оцінки явищ музичної культури;
- перетворити теоретичні знання, одержані при вивченні дисципліни «Історія світової музичної культури» на практичний процес виховання фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- образно-стильові і стилістичні ознаки творчості композиторів;
- найбільш значні твори світової музичної літератури, розуміти їх місце в доробку композитора, в історії розвитку певного жанру;
- розуміти значення окремих творчих особистостей в загальноісторичному процесі;
- осягнути образно-стильові і стилістичні ознаки творчості композиторів;
- загальний процес розвитку музики, осягнути його окремі стадії, течії і спрямування;
- розуміти закономірності розвитку музичного мистецтва різних художніх епох.

уміти:

- розуміти концепцію та художній рівень найбільш значних творів композиторів;
- вільно орієнтуватися в посібниках з музично-історичних дисциплін;
- розповісти про творчі пріоритети найбільш значних художніх особистостей;
- дати порівняльний аналіз, провести аналогії між різними представниками музичного мистецтва;

визначати на слух музичні твори у відео та аудіо форматі.

Компетентності:

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.
- Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу.
- Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням техніками, прийомами та виконавськими методиками.
- Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій, історичних та культурологічних процесів розвитку музичного мистецтва в музикознавчій, виконавській, диригентській, композиторській, педагогічній діяльності.
- Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків для забезпечення освітнього процесу в початкових та середніх музичних навчальних закладах.

Програмні результати навчання:

1. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
2. Демонструвати спроможність до самостійної розробки наукової проблеми з теорії, історії або методології музики та написання музикознавчої роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.
3. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
4. Використовувати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва у фаховій виконавській, композиторській, диригентській, музикознавчій та педагогічній діяльності.

4. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. МУЗИЧНА КУЛЬТУРА СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ, АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Історія музичної культури як предмет науки. Музика первісного суспільства, древніх Єгипту, Індії, Іудеї, Ізраїлю, Вавилонської держави, Китаю. Музична культура античності. Церковна і світська музика Західної Європи доби Середньовіччя. Музичний побут, музична творчість і музична теорія древніх греків. Музика раннього Середньовіччя, її характер. Розкладання Римської імперії. Нова народна музика «варварських» племен. Народні співаки. Зародження феодального побуту і музики. Культова музика. Боротьба церкви з народною музикою. Професійна музика раннього Середньовіччя. Зародження багатоголосся. Народні форми багатоголосся – органум, фобурдон, дискант. Пробудження ритмічної організації. Мензуральна система. Музика феодальної епохи – трувери, міннезінгери. Міська музика.

Становлення музичної культури Київської Русі. Давньоруський церковний спів. Головні жанри. Фольклорна та світська галузі музичної культури. Зв'язки з візантійською та західноєвропейською культурою.

ТЕМА 2. МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Суспільно-історичні передумови і ідейні підстави культури Відродження. Періодизація. Розвиток мистецтв в Італії. Особливості самосвідомості епохи. Своєрідність Північного Відродження. Особливості тематичної і жанрової спрямованості, форми їх вираження в різних видах мистецтва, місце музики серед них.

Стильові течії і національні школи в музиці (Ars nova, франко-фламандські поліфоністи, поширення суворого стилю в Європі). Особливості суворого стилю (характерні жанри, специфіка мовних норм і їх значення для європейської музики наступних віків). Творчість Ж. Дебре, О. Ласо, Дж. Палестрини. Перехідні стильові течії. Оновлення поліфонічного мислення (А. Вілларт і його школа; Габріелі А. і Д.). Інструментальні жанри, їх різновиди і композиційні особливості.

Виникнення опери. Флорентійська камерата і її теорії (драма як синтез мистецтв; роль античності; співвідношення музики і драми).

ТЕМА 3. МУЗИЧНА КУЛЬТУРА БАРОКО

Найважливіші історичні події (буржуазні революції, Тридцятирічна війна). Різноманіття стильових напрямів в мистецтві XVII ст. (бароко, класицизм, реалізм або «живопис реальності»). Бароко як підґрунтя художнього синтезу. Поєднання суперечливих стильових імпульсів (церковне і світське, суспільне та індивідуальне, традиції і новаторство, поліфонія і гомофонія).

Періодизація бароко в музиці. 1 етап (1600-1640): переосмислення і перетворення після ренесансних жанрових типів (мотет і мотетні форми – концерт, антем, священний спів; жанрові різновиди органної творчості Дж. Фрескобальді і Я. Свелінка). «Орфей» К. Монтеверді. Риси Відродження і бароко в сюжеті і музично-драматургічному рішенні опери. 2 етап (1640-1670-1700): формування жанрової класики бароко (соната, сюїта, ранні форми фуґи; духовна кантата; номерна структура в операх А. Скарлатті). 3 етап – перша половина XVIII ст.

Жанри хорової музики в творчості Г. Шютца. Формування циклу в інструментальній музиці; соната і концерт в творчості А. Кореллі та продовження його традицій в італійській скрипковій школі. Національні оперні школи в Німеччині, Франції, Англії. «Дідона і Еней» Г. Перселла. Розвиток музичної освіти в Україні в XVI-XVIII ст. Багатоголосна (партесна) церковна музика. Партесний концерт. Реформа церковного співу XVII ст. **М. Ділецький** – теоретик, автор першого слов'янського підручника музичної грамоти, ряду партесних творів. Стилістичні та драматургічні особливості жанру партесного концерту на прикладі концерту «Сначала десь поутру рано».

Світське музичне виконавство (шкільна драма, вертеп). Визначна роль вихованців Києво-Могилянської академії у становленні музичної освіти та розвитку російської культури XVIII ст. Глухівська школа.

Творчість І.С. Баха, Г.Ф. Генделя

Перша половина XVIII ст. як вищий і завершальний етап бароко; вплив Просвітництва. Розмежування стильових і жанрових тенденцій в творчості І. Баха і Г. Генделя. Особливості трактування жанрів опери і ораторії в творчості Генделя. Своєрідність інструментальної творчості Г. Генделя. Взаємообумовленість традицій і новаторства в творчості І. Баха як передумова особливої синтетичності його мислення. Жанри хорової музики – пасіони, ораторії, кантати.

Музика для клавіру. Темперація і її роль для тонально-гармонійного мислення. Особливості синтезу гомофонії і поліфонії. Типи фуг у Баха. Збірки сюїт, їх стильові особливості і композиційні відмінності. Оркестрова музика, своєрідність жанрів. Барочний концерт, його специфіка.

ТЕМА 4. МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА

Європейська опера другої половини xvii століття. Реформа опери та становлення європейського симфонізму доби класицизму.

Епоха Просвітництва, риси культури, положення музичного мистецтва. Межі епохи, вклад окремих країн. Відділення церкви від держави, поширення форм міської, «буржуазної» культури. Розкол культури. Основні ідеї (культ природи, нова роль науки, погляд на людину і суспільство, антиісторизм і історизм). Нове співвідношення мистецтв, переважаючий вплив літератури. Стильові тенденції і напрями в мистецтві XVIII ст. (класицизм, рококо, тенденції реалізму). Музичні течії епохи Просвітництва.

Оперна реформа К.В. Глюка

Творчість Глюка і ідеї Просвітництва. Жанрові різновиди дореформених творів (італійські серія і французькі комічні опери; балети). Характерні жанрові риси реформаторських творів.

Віденська класична школа як вершина музичної культури епохи

Формування сонатно-симфонічного циклу, жанрів симфонії, сонати, концерту, квартету. Роль **Й. Гайдна** в становленні віденського класицизму. Еволюція симфонічної творчості. Симфонії 60-х рр. і особливості жанрових і композиційних процесів в перед класичній музиці. Зрілі симфонії – «Паризькі» і «Лондонські». Встановлення взаємозв'язку жанрово-драматургічних контрастів і композиційних функцій частин (як і їх розділів), віднесення цього взаємозв'язку до виявлення засадничих семантичних функцій; значення останніх в якості імпульсів. Становлення класичного квартету. Жанри хорової музики. Своєрідність трактування традиційних різновидів кантатно-ораторіального та духовних жанрів.

Оперна естетика В. А. Моцарта

Жанрові різновиди ранніх творів, синтез жанрових ознак в зрілих операх. Новаторські риси оперної драматургії: різносторонність в окресленні персонажів, подолання типових оперних амплуа за допомогою поєднань їх ознак; риси соціальної типовості як характеристик, так і конфлікту сюжету. Особливості просвітницького реалізму в операх Моцарта. Відмінності в трактуванні оперної дії у Глюка і Моцарта.

Симфонічна творчість. Тенденція до індивідуалізації драматургічних типів; особливості жанрово-стильових витоків. Форми рішень циклу. Типи драматургії і їх віддзеркалення в наступних етапах еволюції симфонії. Фортепіанні концерти. Встановлення «канону» жанру, специфіка трактування форми: риси симфонічності, поліфонічності, концертування. Жанри духовної хорової музики.

Творчість Л. Бетховена як вищий етап розвитку віденського класицизму

Симфонізм Бетховена. Стильова еволюція. Характерні риси в трактуванні симфонії, основні контрасти жанрових типів, особливості рішень циклу в них. Увертюри. Специфіка жанру: зв'язок з театром і симфонією, перетворення увертюри у Глюка і Моцарта;

своєрідність симфонічності: програмність і зображальність, тенденції композиційної індивідуалізації. Опера «Фіделіо»: жанрова специфіка. Оновлення художніх принципів в останній період творчості. Нова трактовка жанрів сонати і квартету.

Хоровий концерт у творчості М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя

Березовський М.С. – засновник жанру циклічного хорового концерту. Узагальнення надбань західноєвропейської та вітчизняної традиції духовних хорових жанрів. Концерт «Не отвержи мене во время старости»: структура та драматургія циклу. Світські жанри в творчості М. Березовського.

Бортнянський Д. С.– видатний майстер вітчизняної музичної культури останньої чверті XVIII ст. – початку XIX ст. Розмаїття жанрів, представлених у творчості композитора. Хорові твори митця – самобутнє явище музичної культури, органічне поєднання традицій національного хорового мистецтва, західноєвропейського бароко та класицизму. Характерні риси драматургії та структури циклів хорових концертів.

Романтичні тенденції в хоровій творчості А. Веделя.

ТЕМА 5. ДОБА РОМАНТИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ XIX СТОЛІТТЯ

Історичні умови формування романтизму: революційні події у Франції, війни в Європі, критика ідеології Просвітництва, розчарування в ідеях французьких енциклопедистів. Провідні естетичні ідеї романтизму, тематичні напрями творчості. Співвідношення мистецтв в епоху романтизму, головна роль музики. Взаємодії романтизму з іншими стильовими течіями в музиці. Пошуки синтезу мистецтв. Утопії романтизму.

Ф. Шуберт – представник раннього романтизму

Історичні особливості формування австро-німецького романтизму. Переосмислення жанру вокальної та інструментальної мініатюри. Принцип утворення вокального циклу. Тісний зв'язок з побутовою музикою і формами побутового музикування. Симфонізм Шуберта: своєрідність поєднання класичних та романтичних рис мислення. Становлення лірико-драматичного та епічного типів драматургії сонатно-симфонічного циклу.

Творчість Р. Шумана – новий етап розвитку раннього романтизму

Монотематизм як принцип єдності камерно-інструментального й вокального циклу. Нове тлумачення ролі фортепіано у зв'язку з заглибленим прочитанням поетичного тексту. Симфонічна спадщина Шумана. Переосмислення класичного чотирьох частинного циклу, пошук нових жанрових домінант. Особливості концертнування та форми в інструментальних концертах Шумана. Спадкоємність із віденськими класиками.

Ф. Шопен та шляхи розвитку польської національної традиції

Ф. Шопен як засновник польської музичної класики, композитор-мелодист, лірик, геніальний новатор, засновник жанрів балади, скерцо, прелюдії як самостійних творів, творець хроматизованої гармонії.

Г. Берліоз – засновник програмного романтичного симфонізму

Зв'язки з французькою національною культурою та масовою революційною музикою. Новаторство в галузі форми, гармонії, інструментовки. Прагнення театралізації. «Фантастична симфонія» – маніфест французького романтизму. Нове застосування лейттему в «Гарольді в Італії». «Ромео і Джульєтта» – романтична «інструментальна драма». «Траурно-тріумфальна симфонія» як спроба симфонії для духового оркестру. Монументальне рішення взаємодії громадянського й особистого в «Реквіємі». Синтез ознак опери, ораторії, балету, симфонії в «Засудженні Фауста».

Симфонізм Ф. Ліста – один із яскравих виявів художніх устремлінь свого часу

Особливості інструментального стилю Ф. Ліста. Оновлення характеру звучання фортепіано як оркестру. Симфонічна творчість: симфонічні поеми («Прелюди», «Тассо»), Фортепіанні концерти, «Фауст – симфонія».

Німецька опера. К.М. Вебер – засновник німецької романтичної опери.

Особливості романтичної опери, система музичних характеристик, лейтмотивів; злиття логіки музичної та сценічної дії. Опора німецької романтичної опери на традиції

віденської класики, італійського і французького оперного жанру, зінгшпілю. Зріла оперна творчість К. Вебера («Вільний стрілець», «Евріанта», «Оберон»).

Італійська опера. Оперна творчість Дж. Россіні, В. Белліні і Г. Доніцетті.

Умови розвитку італійської опери в першій половині XIX ст. *Д. Россіні* – творець нової національної оперної школи, один з великих реформаторів оперного жанру. «Вільгельм Телль» як вершина оперної творчості Россіні. *В. Белліні* і розвиток романтичних елементів в італійській опері. Найбільш значні опери – «Капулетті і Монтеккі», «Сомнамбула», «Норма», «Пуритани». *Г. Доніцетті*. Вплив різних національних стилів, синтез жанрів. Тяжіння до історично-романтичної драми, доведення комічної опери до кульмінаційної межі (опери «Любовний напій», «Дон Паскуале»).

Французька опера. Творчість Д. Мейєрбера.

Історично-романтична велика опера як новий вид національного музичного театру. Майстерність володіння Д. Мейєрбером великими сценічними масами. Опери «*Гугеноти*», «*Дінора*», «*Африканка*».

Польська опера. С. Монюшко – засновник польської романтичної опери.

Історичні умови народження польської оперної школи. Значний інтерес С. Монюшко до теми соціального протесту. Опери «Галька», «Зачарований замок» – вершини майстерності композитора.

Виникнення російської музичної класики у першій третині XIX ст. М. Глінка – засновник російської класичної музики.

Основні художні напрями російської культури першої половини XIX ст., історичні умови формування російської професійної композиторської школи. Побутовий романс. Творчість О. Аляб'єва, О. Гурільова, О. Варламова: жанровий обсяг, тематика. М.І. Глінка – перший російський композитор світового значення, відкривач нових шляхів. Опери «Життя за царя» і «Руслан і Людмила» – два жанрові напрями російської оперної класики: історія і епос. Симфонічні твори М. Глінки та їх значення для розвитку російської симфонічної музики.

О. Даргомижський і розвиток європейської опери середини XIX ст.

Художні принципи і еволюція творчості О.С. Даргомижського. Вокальна сатира та вокальний театр. Нові типи російської опери: «*Русалка*» – перша реалістична народна побутова драма, «*Кам'яний гість*» – перша прозаїчна камерна опера на незмінний текст маленької трагедії О. Пушкіна.

Формування жанрово-стилістичних засад українського музичного театру в другій половині XIX ст.

Історичне значення творчості **С. С. Гулака-Артемовського**. «Запорожець за Дунаєм» – перша українська лірико-комічна опера, поєднання традицій українського народного театру та західноєвропейської комічної опери. Романтичний аспект у розкритті історично-героїчної тематики.

Оперна драматургія Дж. Верді

Оперні ідеали Дж. Верді: правдивість, реалізм, пріоритет співацького голосу, вокальність опер, втілення сильної, простої драми, сюжет як засіб діючого розкриття ідеї твору, злиття принципів *bel canto* і декламаційності. Опери: «*Набукко*», «*Трубадур*», «*Бал-маскарад*», «*Сила долі*», «*Дон Карлос*», «*Отелло*», «*Фальстаф*». Відмова в пізніх операх від традиційної номерної структури, наскрізний розвиток.

Оперна реформа Р. Вагнера

Основні положення оперної реформи Р. Вагнера. Вплив німецької філософії (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше) на теорію музичної драми Вагнера. «Музичний твір майбутнього» та його вплив на оперну культуру другої половини XIX-XX ст.

Опери «*Летючий голландець*», «*Тангейзер*», «*Лоенгрін*», «*Тристан та Ізольда*», «*Нюрнберзькі мейстерзінгери*», «*Кільце нібелунгів*», «*Парсіфаль*».

Лірична опера у Франції. Творча постать Ш. Гуно.

Лірична опера як новий жанровий різновид опери у Франції в першій половині XIX ст. Поглиблення психологічного початку, інтерес до особистості людини. Представники ліричної французької опери – Гуно, Тома, Деліб, Масне, Бізе, Сен-Санс, Оффенбах. Більш демократичний характер музичної мови, наближення до побутової лірики, танцювальної музики, побутових жанрів. Оперна творчість *Ш. Гуно* та французька лірична опера.

Оперна творчість Ж. Бізе

Творчість Бізе – найвища точка реалістичної спрямованості у французькій музиці XIX ст. Ранні опери в традиціях жанру французької ліричної опери: «Шукачі перлів», «Пертська красуня», «Джаміле. «Кармен» – одна з вершин психологічного реалізму, новий напрям реалістичної музичної драми. Принцип «драматургії інтонацій». Від ліричної опери: правдивість сюжету, образів; від комічної – роль народних сцен, жвавість; від «великої» опери – сильні пристрасті, ефектні ситуації, драматична розв'язка. Характеристика Кармен через пісенно-танцювальний початок з опорою на національні іспанські інтонації. Лірична французька опера в творчості **Ж. Масне, Л. Деліба, К. Сен-Санса, Ж. Оффенбаха**. Шляхи розвитку жанру французької ліричної опери періоду Другої імперії Луї Філіпа в творчості Ж. Масне («Манон», «Вертер»), Л. Деліба («Лакме»), К. Сен-Санса («Самсон і Даліла»), Ж. Оффенбаха («Казки Гофмана»).

Розквіт французької інструментальної музики в останній третині XIX ст.

Передумови для розквіту інструментальної музики у Франції періоду останньої третини XIX ст., активізація концертного життя; творчі особистості К. Сен-Санса, Ц. Франка. **К. Сен-Санс**: Віолончельний концерт, Третій скрипковий концерт, «Інтродукція і рондо-каприччіозо» для скрипки з оркестром, симфонічна поема «Танець смерті», цикл «Карнавал тварин». **С. Франк** – видатний представник французького симфонізму. *Симфонія d-moll* – один з кращих творів симфонічної літератури другої половини XIX ст.

Чеська національна школа та її засновники Б. Сметана, А. Дворжак

Історичні долі чеського народу, рух «будителів», розквіт національної культури в середині XIX ст. **Б. Сметана** – засновник чеської музичної класики, композитор, піаніст, диригент, громадський діяч. Основні типи опер – героїчні («Бранденбуржці в Чехії», «Далібор», «Лібуше») і комічні («Продана наречена», «Поцілунок», «Дві вдови», «Таємниця»). Цикл «*Моя вітчизна*». **Антонін Дворжак** – класик чеської музики, видатний композитор-симфоніст. Провідна роль лірико-побутового струменю. «*Слов'янські танці*». *Симфонія «З Нового Світу» e-moll* – кращий твір Дворжака і світової симфонічної літератури другої половини XIX ст., особливостей чеського, негритянського і індіанського фольклору. *Віолончельний концерт*. Оперна творчість. 3 основні лінії: народно-побутова («Дурні», «Хитрий селянин»), історично-романтична («Альфред», «Ванда», «Дмитро», «Арміда», «Якобінець») і народно-казкова («Король і вугільник», «Біс і Кача», «Русалка»). «*Русалка*» – одне з найвищих досягнень національного чеського мистецтва.

Становлення норвезької класичної школи в творчості Е. Гріга

Особливості норвезької музики та її вплив на формування стилю Е. Гріга. Переважання «малих форм». Відточеність художніх форм, вишуканість стилю, ювелірність, врівноваженість елементів цілого. Інструментальна творчість: фортепіанні п'єси («Ліричні зошити»), інструментальні твори крупної форми (Соната, Балада), фортепіанний концерт, оркестрові п'єси (Квартет, 3 сонати для скрипки та фортепіано). Вокально-симфонічні твори, музика до драми Ібсена «Пер Гюнт».

Період «шестидесятників» в російській культурі і музиці

Хронологічні межі, історичні умови (смуга громадського підйому, реформи Олександра II). Вершина тенденцій критичного реалізму. Передвижництво в живописі. «Могуча кучка» в музиці. Провідна роль літератури. Боротьба за розширення соціальних форм функціонування музичного мистецтва. Діяльність братів Рубінштейн, Балакірева, Римського-Корсакова. Утворення композиторських шкіл – петербурзької і московської.

Становлення мистецтвознавства, музичної публіцистики; виникнення вітчизняної науки про музику.

Жанрово-тематичні напрями в російській опері

Історична тема в опері. Опері Мусоргського, Бородіна, Римського-Корсакова («Кітеж»). Особливості задуму і драматургічного рішення історичної проблеми в «Хованщині». Побічна лінія («Псковитянка» Римського-Корсакова, «Орлеанська дівка», «Мазепа» Чайковського), віддзеркалення типу «великої опери» (лірична драма на тлі історичної події). Перетворення його на історично-побутову оперу («Чародійка» Чайковського, «Царська наречена» Римського-Корсакова). *Лірико-драматична опера*. Значення для російської музики «Демона» Рубінштейна і «Вражої сили» Серова. «Євгеній Онєгін» і «Пікова дама» Чайковського. Положення їх в еволюції оперної творчості композитора. Ознаки типу. Значення ознак цього типу в творчості Римського-Корсакова («Царська наречена»). Казкові сюжети в опері. Казковість як вираження ідеалів народного буття. Провідна роль комічної опери («Майська ніч» Римського-Корсакова, «Черевички» Чайковського).

М. В. Лисенко – засновник української національної композиторської школи

Суспільно-громадська, виконавська, фольклористична, педагогічна діяльність митця. Демократична спрямованість ідейно-художніх принципів. Жанрова різноманітність творчості. Поєднання досягнень західноєвропейської та російської музики з національними традиціями. Жанрові різновиди опер.

Російська та українська симфонічна музика, основні напрями розвитку

Особливості жанрової еволюції симфонічної музики у пізніх романтиків; значення симфонії. Становлення полюсів жанрових спрямувань у симфонії в російській музиці – епічній симфонії у Бородіна і лірико-драматичною у Чайковського. Ознаки цих жанрових різновидів. Вплив програмності. Програмна симфонія. Різновиди сюїти, взаємодія сюїти і симфонії у П. Чайковського і М. Римського-Корсакова. Одночастинні програмні твори Чайковського та композиторів «Могучої кучки». Форми жанрового симфонізму. Розвиток симфонічного жанру в творчості М. М. Калачевського, В. І. Сокальського. Симфонія g-moll В. Сокальського – зразок майстерного переосмислення образних і стильових рис національного фольклору на основі досягнень європейського симфонізму.

Австро-німецька симфонічна школа 2-ї половини XIX – початку XX ст.

Жанр симфонії в творчості пізніх романтиків. Проблеми стилю в пізньому романтизмі. Нове значення традиції в творчості Й. Брамса. Особливості втілення старовинних жанрів у Брамса і А. Брукнера. Риси синтезу гомофонії і поліфонії, шляхи поліфонізації формоутворення. Верховенство лірико-драматичного типу у Брамса і його еволюція. Трактатування романтичного симфонізму в ролі синтезу різноманітних в стильовому плані прийомів і засобів тематичного розвитку. Своєрідність симфонічної концепції Брукнера. Основна «модель» симфонії в трактуванні композитора, її варіювання. Проблема наскрізної дії в циклі, жанрова типовість частин і форми її подолання, особливості тематичних зв'язків.

ТЕМА 6. СТИЛЬОВІ НАПРЯМИ В МИСТЕЦТВІ НА РУБЕЖІ XIX – XX СТ.

Специфіка перехідності в мистецтві – накладення «різночасних» тенденцій. Шляхи реалізму, його перетворення і переродження. Натуралізм, веризм. Модернізм і декадентство. Становлення символізму. Його витoki. Теорії специфічності художньої мови (Малларме). Теорії мистецтва як утопії (впливи Вагнера). Стильові напрями в музиці. Школа С. Франка (В. д'Енді). М. Рeger. Утопізм Г. Малера. Шляхи інтенсифікації виразності, зображальності як декоративності – Р. Штраус, М. Равель.

Французький імпресіонізм

К. Дебюссі – найбільш послідовний представник імпресіонізму. Вплив П. Верлена та С. Малларме на творчість Дебюссі. Творчість Дебюссі як витік майбутніх характерних стильових тенденцій XX ст. Особливості жанрової моделі опери «Пеллеас і Мелізанда».

Значення **М. Равеля** в світовому мистецтві. Схожість і відмінності естетичних позицій Равеля і Дебюссі. Класицистські риси мислення Равеля як вираження національної забарвленості його основ. Музичний театр Равеля. Балет «Дафніс і Хлоя»: особливості підходу до античної теми, риси міфу в сценічно-музичному рішенні. Віддзеркалення нових ідейно-естетичних віянь у творчості Равеля. Фортепіанні концерти як показник поляризації образних спрямувань – героїко-трагічної і святкової.

Симфонічна творчість Р. Штрауса і Г. Малера

Місце симфонічних творів в творчому шляху Р. Штрауса. Особливості жанрової еволюції. Симфонічні поеми, своєрідність трактування жанру. Зв'язок з симфонією. Типові жанрові ознаки (рисини синтетичної форми, значення монотематизму і варіативності). Своєрідність трактування жанру симфонії у Штрауса. Перетворення стереотипів будови симфонії. Перші симптоми «історичності» розуміння форми, зв'язок трактування циклу з оновленням композиційної типології частин. Оперна творчість Р. Штрауса в її розмаїтті. «Саломея» та «Кавалер роз» як жанрові полюси. **Симфонізм Г. Малера**. Різноманітність задумів і кристалізація наскрізної варійованої ідеї. Опора на пісенність, використання народних текстів. Відмінності між вокальними і інструментальними симфоніями. Нова постановка проблеми фіналу в симфоніях як типова риса доби.

Верізм – важливий шлях світової опери на рубежі XIX – XX ст.

Оперна естетика, стилістика П. Маскан'ї, Р. Леонкавалло, Дж. Пучіні. Музика Італії рубежу XIX – XX ст. Крах романтичних ідеалів і високих прагнень епохи боротьби за національну незалежність. Зародження стилю веризму в літературі. Творчість П. Маскан'ї і Р. Леонкавалло. Спадщина Дж. Пучіні – збагачення верістських тенденцій італійського оперного мистецтва. «Тоска», «Мадам Батерфляй», «Турандот». Загальні риси сюжетів у зв'язку з особливостями драматургічних цілей композитора. Аспекти сучасної тематики: характери героїв, прийоми окреслення середовища; перетворення виразних засобів під її впливом – шляху інтенсифікації сприйнятих від традиції вокальних форм, новизна як «сучасність» інтонаційно-жанрового ладу вокальної мови. Відмінності від веризму.

Творчість А. Лядова, О. Глазунова, С. Танєєва

Особливості суспільно-історичної доби 80-х-90-х рр. XIX ст. в Росії, естетичні засади творчості митців нового покоління. Діяльність М. Беляєва та композиторської фундації «Беляєвський гурток». Розвиток традицій російського жанрово-епічного симфонізму в творчості А. Лядова. Симфонізм О. Глазунова як синтез розвитку епічного та ліричного спрямувань російського симфонізму. Симфонізація балетного жанру у творчості Глазунова. Особливості образного ряду музики С. Танєєва, риси стилю. Симфонічна та камерно-інструментальна творчість та її вершина у Квінтеті g-moll. Хорова творчість композитора та її значення в історії розвитку російського кантатно-ораторіального жанру.

Нові національні музичні школи

Іспанська класична музична школа. Фортепіанна творчість **І. Альбеніса, Е. Гранадоса**. Сюїти «Іберія» Альбеніса та «Гойески» Гранадоса. Музичний театр **М. де Фалья** (опера «Коротке життя», балет «Любов-чарівниця»). Становлення фінської національної школи в творчості **Я. Сібеліуса**. Особливості симфонічного мислення композитора («Калевала», Симфонія №7, Скрипковий концерт). Творчість молодших сучасників **М.В. Лисенка – М.Д. Леонтовича, К.Г. Стеценка, Я.С. Степового**. Новаторські пошуки М. Леонтовича в жанрі обробки народної пісні. Духовні хорові твори Леонтовича – відродження на новому історичному етапі багатовікових традицій національної духовної музики. Визначальна роль хорового жанру в творчості **К. Стеценка**. Створення національно-характерного різновиду хорової поеми, хорової п'єси. Демократична спрямованість творчості **Я. Степового**. Переважна роль малих форм у фортепіанних творах. *Вокальний цикл «Барвінки», вокальний цикл «Пісні настрою».* Творчість композиторів Західної України на початку XX ст. Значення творчої діяльності

С. Людкевича в процесі становлення композиторської школи в Західній Україні. Визначна роль С. Людкевича як одного з засновників української музичної фольклористики.

ТЕМА 7. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В РОСІЇ, АВСТРО-УГОРЩИНІ, ФРАНЦІЇ, США В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

«Срібний вік» у російській художній культурі порубіжжя ХІХ-ХХ ст. Поезія символізму, основні етапи її розвитку та провідні постаті. Творча співдружність «Світ мистецтва» та її вплив на розвиток російської музичної культури. Релігійна філософія та естетика на початку ХХ ст.

Розвиток лірико-психологічних тенденцій в творчості С. Рахманінова

Роль С. Рахманінова у завершенні традицій російської музичної культури ХІХ ст. Поєднання рис московської та петербурзької шкіл. Провідні жанри та особливості їх трактування. Особливості композиції циклів: *Музичні моменти, Прелюдії, Етюди-картини. Камерно-вокальна творчість*: коло образів, жанрова різноманітність, характер текстів, співвідношення тексту та музики. Риси вокального стилю, роль фортепіанної партії. Історичне значення симфонізму Рахманінова як узагальнення традицій російського симфонізму. Трактування фортепіанного концерту як симфонії для фортепіано з оркестром.

Художньо-образні та стилістичні інновації в творчості О. Скребіна

Історичне значення творчості О. Скребіна в контексті російського мистецтва на межі ХІХ-ХХ століть. Естетично-філософські погляди О. Скребіна та його композиторська творчість. Образний ряд музичних творів, провідні жанри творчості. Новаторські риси творчості, еволюція стилю, особливості гармонічної мови. Особливості симфонізму О. Скребіна. Синтез традицій російського драматичного та епічного симфонізму, досягнень пізнього романтизму.

Становлення нових тенденцій музики ХХ ст. в творчості І. Стравінського

Різноманітні зв'язки з найновішими явищами мистецтва. Сильові «манери» Стравінського та їх еволюція. Періодизація творчості. Новаторство музичної мови, трактування жанрів. Вплив творчості І. Стравінського на музику ХХ ст. «Російські балетні сезони» С. Дягілева та балетна творчість Стравінського. Вплив естетики «Миру мистецтва». Сценічна та музична драматургія. Симфонізація жанру. Оперна творчість і її новаторські риси. Естетичні засади трактування комічного жанру на прикладі опери «*Мавра*». Синтез хореографічного, драматичного та оперного жанрів в «*Історії солдата*». Відновлення ораторіальних традицій в опері-ораторії «*Цар Едін*».

«Нововіденська школа»

Естетичні та стилістичні засади експресіонізму як основи художнього методу композиторів «нововіденської школи». Суспільно-історичні умови виникнення в Австрії, естетика та стилістичні ознаки у живопису, літературі, музиці. Тематика творів експресіоністів, засоби їх втілення. Створення атональної, позаладової додекафонної та серійної системи в музиці. **А. Шонберг** як голова нововіденської школи. Еволюція творчості від пізньоромантичної «Просвітленої ночі» через атональний період «Місячного П'єро», «Чекання» до додекафонної системи в Фортепіанній сюїті ор. 25 та трагічної вершини творчості «Свідок із Варшави». Основні принципи додекафонної системи А. Шонберга. Розвиток традицій А. Шонберга в творчості **А. Берга** та **А. Веберна**. *Опера «Воцек»* як зразок експресіоністської музичної драми. Риси умовного театру в опері. *Концерт для скрипки з оркестром* А. Берга. Своєрідність використання додекафонної системи. Особливості трактування жанру. Специфіка оркестровки, віртуозність скрипкової партії. А. Веберн – самобутній композитор, філософ, музикознавець. Схильність до камерно-інструментальних та вокальних мініатюр. Підпорядкування всіх елементів виразності принципам додекафонної системи. «*Пасакалія для оркестру*» – поєднання пуантилізму з принципом «тембрового забарвлення» мелодії в трактуванні старовинного жанру. «*П'ять н'єс для оркестру*» – вияв характерних рис стилю А. Веберна: надзвичайного концентрування та лаконізму виразів.

Роль французької «Шістки» в розвитку музики ХХ ст.

Значення творчості А. Онегера, Д. Мійо, Ф. Пуленка. Естетичні принципи творчої співдружності групи провідних композиторів Франції першої половини ХХ ст. Відображення особливої атмосфери Парижу 20-х років. Пошуки нових шляхів у мистецтві. Вплив творчості І. Стравінського, естетики постімпресіонізму, дадаїзму, урбанізму на композиторів «Шістки». Творчі індивідуальні концепції та особливості їх втілення. Широкий діапазон творчості **А. Онегера**. Оновлена ладо-гармонійна палітра, принцип лінійності з ознаками політональності. Розробка нових жанрів. Відбиття урбаністичних тенденцій у музиці. Трагування жанру симфонії в творчості Онегера. Кантатно-ораторіальна творчість. Ораторія «*Жанна д'Арк на вогнищі*» як духовна вершина творчості композитора. Радикалізм творчих позицій **Д. Мійо**, схильність до експериментування, пошуки шляхів оновлення музичної мови в політональності, поліритміці. Оригінальне політональне трактування народних жанрів бразильської музики в сюїті «*Бразилієра*» для 2-х ф-но. Багатожанровість творчості **Ф. Пуленка**. Жанр концерту і камерно-інструментальна творчість. Особливості трактування жанру в операх Пуленка.

Становлення нових образно-стильових рис ХХ ст. в творчості Б. Бартока

Творчість та різнобічна діяльність Б. Бартока. Яскрава національна основа творчості, гуманістична спрямованість. Створення нового ладо-гармонічного стилю, особлива роль метро ритму. Оригінальне поєднання в творчості традицій із новаторськими виражальними засобами. *Концерт № 3 для фортепіано з оркестром* – один із найпоетичніших творів у спадщині Б. Бартока. Втілення теми Батьківщини. Своєрідне застосування стилю вербункош. Особливості трактування жанру. «*Мікрокосмос*» – послідовне викладення принципів фортепіанної техніки та ладо-гармонічних засад музики Бартока. Логіка побудови циклу, втілення та розвиток ладо-гармонічних принципів музики ХХ ст. Музичний театр Бартока. Балет «*Чудесний мандарин*» і специфіка драматургічного мислення композитора. Камерно-інструментальна творчість. *Соната для 2-х фортепіано і ударних*. Особливості трактування жанру.

Специфіка розвитку музичної культури в Україні в 20-30-ті рр. ХХ ст.

Складність і протиріччя історичної доби, наявність деформаційних процесів суспільно-мистецького життя від кінця 20-х років, «розстріляне українське відродження». Становлення українського симфонізму в творчості **Л. Ревуцького, Б. Лятошинського**; симфонічна творчість **В. Косенка, М. Вериківського**. Визначна роль Ревуцького як засновника українського симфонізму. Формування принципів гостро-конфліктного драматичного симфонізму Б. Лятошинського. Розвиток жанру обробки народної пісні (для хору та для голосу з інструментальним супроводом), хорової поеми та хорової мініатюри, камерно-інструментальні та камерно-вокальні жанри в творчості Ревуцького, Косенка, Лятошинського.

Значення традицій С. Прокоф'єва в розвитку класики ХХ ст.

Історичне значення творчості С. Прокоф'єва – класика музики ХХ ст., різноманітні аспекти зв'язків творчості з сучасним мистецтвом, новаторське трактування класичних жанрів, провідна роль музичного театру. Кіномузика та її місце й роль у творчому доробку, принципи монтажної драматургії. Музичний театр С. Прокоф'єва: вияв тенденцій ХХ ст. Симфонізм Прокоф'єва як новий етап розвитку традицій російського симфонізму. Еволюція стилю від «*Скіфської сюїти*» до епічних монументальних симфоній, зв'язок із принципами оперної та балетної драматургії, жанрові особливості, новаторське розуміння «епосу про сучасність».

Розвиток традицій німецької музики на сучасній основі в творчості К. Орфа, П. Хіндеміта

Самобутність творчості К. Орфа, створення нового жанру сценічної кантати. Триптих «*Карміна Бурана*», «*Катулли Карміна*», «*Тріумф Афродіти*» – зразки нового синтетичного вокально-симфонічного жанру, що поєднує риси кантати, опери, драматичної вистави, елементи хореографії. Жанрова та драматургічна специфіка опери «*Розумниця*». *Історичне*

значення творчості П. Хіндеміта як одного з видатних композиторів ХХ ст., педагога, суспільно-музичного діяча. Морально - етичні теми творчості (вокальний цикл «Життя Марії»). Широке охоплення жанрів, переважне значення камерно – інструментальної та симфонічної музики. Неокласицизм – естетична та стилістична основа творчості П. Хіндеміта. Особливе ладово-гармонічне мислення, провідна роль поліфонії в її оновленому трактуванні. *Симфонія «Художник Матіс»*: гуманістична спрямованість, узагальнення образів. Особливості драматургії. *«Гармонія світу»*: своєрідність задуму симфонії, образність і рельєфність тематизму. Драматургічні особливості твору.

Становлення американської музичної класики в творчості Д. Гершвіна

Своєрідність постаті Д. Гершвіна в музичній культурі першої половини ХХ ст., основні витоки його творчості – фольклор американських негрів (блюз, спірічуелс, госпел), побутові жанри (пісня, марш), американський джаз, рок-н-рол. Органічне поєднання традицій західноєвропейської опери та національної музичної мови. Втілення окремих рис бродвейських музичних вистав.

Творчість Д. Шостаковича як одна з вершин світової класики ХХ ст.

Значення творчої діяльності Д. Шостаковича в історії музики ХХ ст. Музичний театр Д. Шостаковича, його зв'язок із камерно-вокальною та симфонічною творчістю. Новаторські риси симфонізму. Симфонії Д. Шостаковича як трагічний літопис радянської доби. Різноманітність симфонічних жанрів і форм. Хронологія, проблематика, широке охоплення життєвих явищ. Еволюція симфонічного стилю, історичне узагальнення жанру. Різновиди симфонії та їх трактування. Камерно-інструментальна творчість Шостаковича. Еволюція жанру квартету. Етико-філософська основа Фортепіанного квінтету g-moll і Тріо №2 (пам'яті І. Соллертинського). Камерно-вокальні цикли Шостаковича як духовний підсумок творчості.

ТЕМА 8. РОЗМАЇТТЯ СТИЛЬОВИХ НАПРЯМКІВ В МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Музична культура другої половини ХХ ст. Головні стильові напрямки. Постмодернізм та його прояви у музичному мистецтві. Сучасні науковці про сучасну музичну естетику (Ю. Холопов, Т. Чередніченко, Л. Акоюн). Девальвація антропоцентризму. Багатопараметровість як провідна особливість сучасної композиції, її діалогічність та парадоксальність. Фестивалі та творчі організації. Сучасні техніки композиції: серійність, серіальність, алеаторика, сонористика, електронна та конкретна музики, синтетичні техніки. Жанрові пошуки: використання традиційних жанрів та жанрові міксти. Типи програмності. Роль немuzичних факторів у створенні музики.

«Нова фольклорна хвиля» в російській і українській музиці 60-х-70-х рр. ХХ ст. у взаємодії з авторськими стилями

Суспільно-історичні умови як чинник формування засад «нової фольклорної хвилі» в російській музиці 60-х–70-х рр. ХХ ст. Творчі досягнення **Г. Свиридова**, **Р. Щедрина**. Специфіка вокального стилю Г. Свиридова. Поєднання епіко-ліричних традицій російської вокальної класики з новітніми прийомами композиторських технік ХХ ст. Вокальні цикли, вибір поетів. Особлива роль поезії С. Єсеніна та О. Блока. Нові можливості хорових жанрів. Творчість Р. Щедрина в контексті розвитку традицій «нової фольклорної хвилі». Універсальний обсяг жанрів. Принципи музичного театру. Продовження та розвиток традицій І. Стравінського й С. Прокоф'єва в опері *«Не тільки любов»*, у концерті для оркестру *«Задьористі частівки»*. Інструментальні твори: *Symphonie concertante (Третя симфонія)*, *«Лица русских сказок»*, *П'ятий концерт для фортепіано з оркестром*. Фольклор та його виразні можливості у трактовці **В. Гавриліна**. Художні відкриття у галузі камерної вокальної та хорової музики. Хорові дійства. *«Передзвони»*. **Б. Тіщенко**: творчий розвиток традицій Д. Шостаковича. Стародавні стильові пласти у контексті сучасних технік. Симфонії №№3, 5. Жанрові міксти (*балет-ораторія «Ярославна»*). *Реквієм* на сл. Г. Ахматової. **С. Слонімський**. Симфонічна творчість, концепція жанру. Головні досягнення у галузі музичного театру. Феномен метатексту у творчості Слонімського.

«Марія Стюарт», «Гамлет». Реквієм.

Музична культура України 60 – 70-х років ХХ ст. Творчість **М.М. Скорика**, **Л.В. Дичко**, **Є.Ф. Станковича**. Стилiстичні зміни в творчості українських композиторів, збагачення традиційних засобів музичної мови. Переосмислення національного фольклору на рівні сучасних інтонаційно-виразних засобів. Переважне значення розвитку симфонічного, камерно-інструментального та хорового жанрів. Жанрова різноманітність творчості М. М. Скорика. «*Гуцульський триптих*», «*Карпатський концерт для оркестру*» – зразки використання фольклору як системи естетичних принципів, переосмислення народних першоджерел, поглиблення шляхом симфонізації розвитку. Неокласичні та полістилiстичні тенденції в поєднанні з яскраво індивідуальним типом мислення – *Партита № 5* для фортепіано, *Концерт для віолончелі* з оркестром. Визначне місце творчих здобутків Л. В. Дичко в сучасній українській музичній культурі. Переважне значення хорового та вокально-симфонічного жанрів у творчості. Кантата «*Червона калина*» – характерний зразок неофольклорної стилістики: жанровий і тематичний відбір текстів, інтонаційні джерела, ладо-гармонічні особливості твору. Кантата «*Пори року*» – художнє узагальнення стилістики українського обрядового фольклору. Провідна роль симфонічного жанру у творчості Є. Ф. Станковича, продовження й розвиток традицій конфліктно-драматичного симфонізму Б. Лятошинського, збагачення жанру новими засобами розвитку. *II симфонія «Героїчна»* – симфонія-драма, узагальнене втілення теми війни та миру. Єдність циклу, що обумовлена особливостями драматургічного задуму, тематичною спорідненістю частин, наскрізним розвитком. *Камерна симфонія № 3* – зразок якісно нового типу одночастинної симфонії, глибоке проникнення в психологічну сферу особистого. *Опера «Коли цвіте папороть»* (Симфонічно-хорові сцени «Купало») – характерний для неофольклорної стилістики твір, що відтворює глибинні пласти національного фольклору.

Класика західного авангарду

Суспільно-історичні умови розвитку авангардних напрямків ХХ ст., принципи «нового орієнталізму» в європейській музиці другої половини ХХ ст. Естетика, система жанрів, особливості стилістики та композиції. Вплив на покоління Авангарду-2.

Поєднання конструктивізму з релігійно-містичними ідеями в творчості **О. Мессіана**, естетичні засади; концепція «ладів обмеженої транспозиції», «полімодальність», своєрідність системи ритміки. Симфонія «*Турангаліла*» – зразок захоплення О. Мессіана східною культурою. Особливості програмного задуму; темброво-оркестрові новації. Фортепіанний цикл «*20 поглядів на немовля Ісуса*» як зразок відбиття богословсько-філософських пошуків О. Мессіана. Символіка циклу та засоби її втілення.

Дж. Кейдж – видатний представник американського авангарду. Абстрактні експериментування з «підготовленим» роялем. Втілення та розвиток ідеї про мовчання як основного елемента музичного твору. **Я. Ксенакіс**: художній час та простір сучасного мислення. Нові типи музичного матеріалу: фонічні моделі. Твір як політоп. Феномен стохастичної композиції. Комп'ютерні трансформації звука. **Д. Лігеті**: сонористичні пошуки та нова програмність музики. Пошуки в галузі театру абсурду. Мікрополіфонія. («*Атмосфери*»). Полістилiстика та колаж у творах Лігеті. «*Реквієм*». Фортепіанні твори. **Л. Беріо**, **Л. Ноно**: проблема творчої індивідуальності. Приналежність до «ангажованого стилю». «*Не-опера Л. Ноно «Прометей»*», «*Епітафія Ф.Г. Лоркі*». Акустичні експерименти 60-х рр. Відношення до поетичного слова. Радикальні пошуки Л. Беріо. «*Сінфонія*». Секвенції як новий жанр сучасної музики. **К. Штокхаузен** – один із відомих ідеологів музичного авангарду, винахідник уможлидних концепцій. Серіалізм, пуантилізм; електронна та конкретна музика, інтуїтивна імпровізація в творчості К. Штокхаузена. «*Контакти*» – зразок музичної медитації, «*Контрапункти*» – тотального серіалізму, «*Фортепіанна n'esa XI*» – алеаторики. Критика концепції розвитку у музиці. Артикуляція форми. «Момент-форма» та теорія музичного часу. Електронні композиції. Сильовий перелом 60-х р. Цикл «*Сяйво*». **В. Лютославський**: естетичні та стилістичні засади творчості, поєднання польських фольклорних традицій із додекафонією, серіальністю та алеаторикою. «*Концерт*

для оркестру» – один із найбільш показових творів композитора, синтез народного тематизму та новаторських прийомів композиторської техніки. **К. Пендерецький:** концентрація у творчості досягнень польського авангарду. Еволюція стилю від абстрактного експериментування до неоромантизму. «Плач за жертвами Хіросіми» – яскравий приклад втілення сучасної теми засобами сонористики. **Г. Хенце, Б. Цімерман:** взаємодія теорії та практики як значна прикмета сучасного композиторського мислення. Оперна творчість Хенце. Поняття «віртуозного еkleктизму». Філософія та есе Б. Цімермана. Поняття часу. Жанр балету та спроба реформування. Прикладна та абсолютна музика. Радіомузика. Опера «Солдати». **П. Булез:** тотальна організація музичного твору. Феноменологія музики. Інваріантність як свобода і необхідність. «Структури». Проблема виконавської інтерпретації. Нові принципи музичної композиції: музичний об'єкт. «Молоток без майстра» – демонстрація переходу від тотальної серіальності до алеаторичних форм письма. **Е. Варез, А. Пуссер.** Вихід за межі темперації як умова оновлення музики ХХ ст.: «Іонізації», «Пустелі» Вареза. Розуміння його музики у другій половині ХХ ст. Космічні містерії А. Пуссера, авторська концепція алеаторики. Поняття електроакустичного авангарду. Опера «Ваш Фауст». **Е. Денісов, С. Губайдуліна, А. Шнітке** – лідери європейського авангарду. Суспільно-історичні передумови розвитку авангардних тенденцій у творчості ряду радянських композиторів у 60-70 рр. ХХ ст. Жанровий діапазон творчості Е. Денісова; пошуки нових виражальних засобів, проблематика творчості. **А. Шнітке.** Етапи творчої еволюції. Широкий стилістичний діапазон творчості. Основні твори, зацікавлення театральньо-сценічними жанрами. Універсалізм полістилістики, асоціативність та музична символіка. Лірико-філософське узагальнення теми смерті та безсмертя, зв'язку часів, вічності духовних цінностей, трагічне відчуття часу в творчості композитора. *Фортепіанний квінтет. «Реквієм». Симфонія № 1 та концертто гроссо № 1.* **С. Губайдуліна.** Жанрова панорама творчості, основні твори, широта філософських узагальнень, багатозначність музично-асоціативних зв'язків, темброві новації. Схід та Захід як підґрунтя для створення нової музичної концепції. Радикальні звукові експерименти (четвертитони, розкриття тембру). Унікальні творчі контакти. Апофатичні теми, Філософські та релігійні пошуки.

Творчість композиторів групи «Київський авангард»

Історично-соціальні причини виникнення групи «Київський авангард». Філософська узагальненість та духовна змістовність творчості **В.В. Сільвестрова.** Нова концепція музики та звуку. *IV симфонія* – етапний твір у творчості композитора, трагічна симфонія-сповідь, симфонія-роздум. Утвердження нового, медитативного типу симфонізму: зовнішня статичність, зосередженість на одному емоційному стані, плинність форми. *Вокальні цикли* В. Сільвестрова у діалозі з поетичною традицією медитативної лірики. **Л. Грабовський** як майстер концепційного типу музичного твору. Нова програмність. **А. Караманов:** втілення нових масштабів симфонічної творчості ХХ ст. Традиції та оновлення симфонізму у філософських полотнах Караманова.

Новаторські тенденції творчості композиторів Балтії та Закавказзя

Історичні особливості розвитку музичного мистецтва в країнах Балтії та Закавказзя. Різноманітність творчих рішень. Жанрова панорама та широкий стилістичний діапазон. Видатні досягнення в симфонічному, хоровому жанрах. **А. Пярт.** Нова сакральність як феномен сучасного мистецтва. Інструментальні твори. Релігійна музика. «Кредо», «Стабат матер». *Третя симфонія* як знак творчого оновлення. **Г. Канчелі.** Національне коріння творчості та органічне поєднання з досягненнями сучасної музики. Сонористичні та темброві новації, їх глибинна художня сутність. Симфонічна творчість, програмність. *3, 7 симфонії.* Музика в кіно та театрі. «Музика для живих». Г. Канчелі, Р. Габріадзе, Дж. Кахідзе та Г. Данелія – результати творчого союзу. **А. Тертерян.** Національна специфіка музики. Аутентичне прочитання східних традицій. Симфонія-медитація, специфіка форми та драматургії. Нова образність, тематизм, роль тембро-фактурних засобів.

Творчість регіональних композиторських шкіл України.

5. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усь ого	у тому числі					Усь ого	у тому числі				
		п р	л	сем	інд	ср		л	п	лаб	ін д	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Тема 1. Музична культура старовинних цивілізацій, античності та Середньовіччя			15			15	16		5			15
Тема 2. Музична культура епохи Відродження			15		2	15	16		5			15
Тема 3. Музична культура бароко. Творчість І. С. Баха			15	2		15						
Разом модуль 1	96		45	6		45	32		10			30
Модуль 2.												
Тема 3. Музична культура бароко. Творчість Г.Ф. Генделя			2	2		6	11		1			
Тема 4. Музична культура доби Просвітництва. Оперна реформа К. В. Глюка.			8			6						
Віденська класична школа як вершина музичної культури епохи. Роль Й. Гайдна в становленні віденського класицизму.			6		2	6						
Оперна естетика; симфонічна творчість В.А. Моцарта.			12			6						
Творчість Л. Бетховена як вищий етап розвитку віденського класицизму.			12			6						10
Хоровий концерт у творчості М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя.			9	2		5						
Тема 5. Доба романтизму в європейській музичній культурі XIX століття. Ф. Шуберт – представник раннього романтизму.			12			5	30		1			28
Творчість Р. Шумана – новий етап розвитку раннього романтизму.			9	3		5						
Разом модуль 2	124		70	9		45	41		2			38
Модуль 3.												

Тема 5. Доба романтизму в європейській музичній культурі XIX століття. Ф. Шопен та шляхи розвитку польської національної традиції.			8			7	10		1		9
Г. Берліоз – засновник програмного романтичного симфонізму.			8	2		8					
Симфонізм Ф. Ліста – один із яскравих виявів художніх устремлінь свого часу			8			7					
Німецька опера. К.М. Вебер – засновник німецької романтичної опери.			6	2		8					
Італійська опера. Оперна творчість Дж. Россіні, В. Белліні, Г. Доніцетті.			7			7					
Французька опера. Творчість Д. Мейєрбера.			8	2		8					
Разом модуль 3	96		45	6		45	33				30

Модуль 4.

Польська опера. С. Монюшко – засновник польської романтичної опери.			7			4					
Тема 5. Доба романтизму в європейській музичній культурі XIX століття. Виникнення російської музичної класики у першій третині XIX ст.			7			4	21		1		20
Формування жанрово-стилістичних засад українського музичного театру в другій половині XIX ст.			7	2		4					
Оперна драматургія Дж. Верді.			7			4					
Оперна реформа Р. Вагнера.			7			4					
Лірична опера у Франції. Творча постать Ш. Гуно. Оперна творчість Ж. Бізе.			7	2		5					
Лірична французька опера в творчості Ж. Масне, Л. Деліба, К. Сен-Санса, Ж. Оффенбаха.			7			5					
Розквіт французької інструментальної музики в останній третині XIX ст.			7	2		5					
Чеська національна школа, її засновники Б. Сметана, А. Дворжак.			7			5					
Становлення норвезької класичної школи в творчості Е. Гріга.			7	3		5					
Разом модуль 4	124		70	9		45					

Модуль 5.										
Тема 5. Доба романтизму в європейській музичній культурі XIX століття. Період «шестидесятників» в російській культурі і музиці.			6			6				
Жанрово-тематичні напрями в російській опері.			6	2		6				
М.В. Лисенко – засновник української національної композиторської школи.			6			6				
Російська та українська симфонічна музика, основні напрями розвитку.			6	2		6				
Австро-німецька симфонічна школа 2-ї половини XIX – початку XX ст.			6			6				
Тема 6. Стильові напрями в мистецтві на рубежі XIX-XX ст. Французький імпресіонізм.			7			7				
Симфонічна творчість Р. Штрауса і Г. Малера.			8	2		8				
Разом модуль 5	96		45	6		45				
Модуль 6.										
Тема 6. Стильові напрями в мистецтві на межі XIX – XX ст. Верізм – важливий шлях світової опери на рубежі XIX – XX ст. Творчість А. Лядова, О. Глазунова, С. Танєєва.			12			7	21		1	20
Нові національні музичні школи.			12	2		8				
Тема 7. Основні тенденції розвитку музичної культури в Росії, Австро-Угорщині, Франції, США в першій половині XX століття			16	2		7	6,5		0,5	6
Розвиток лірико-психологічних тенденцій в творчості С. Рахманінова.			10	2		8				
Художньо-образні та стилістичні інновації в творчості О. Скребіна.			10			7				
Становлення нових тенденцій музики XX ст. в творчості І. Стравінського.			10	3		8				
Разом модуль 6	124		70	9		45	54		3	51
Модуль 7.										
Тема 7. Основні тенденції розвитку музичної культури в Росії,			68	4			45			

Австро-Угорщині, Франції, США в першій половині ХХ століття											
Разом модуль 7	117	68	4			45					
Модуль 8.											
Тема 7. Основні тенденції розвитку музичної культури в Росії, Австро-Угорщині, Франції, США в першій половині ХХ століття			16	3			20				
Тема 8. Розмаїття стилевих напрямків в музичній культурі другої половини ХХ століття			56	3			25				
Разом модуль 8	123	72	6			45					

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Вид роботи / Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до аудиторних занять	80
2	Підготовка до контрольних заходів	100
3	Виконання курсової роботи (модуль 6)	100
4	Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:	80
	ВСЬОГО:	360

Методи навчання

У процесі навчання використовуються наступні методи: метод змістовного аналізу музичного твору, метод-ототожнення, метод колір-образ, метод роздуму про музику, метод стилєвого аналізу, метод драматургічного аналізу, метод жанрової атрибуції, консультування, збирання інформації, складання плану, робота з текстами, наочними засобами, метод активізації самовдосконалення музично-слухацької діяльності, консультування, метод наочно-слухового показу (демонстраційний метод), метод художньої демонстрації та художнього ілюстрування, метод емоційної драматургії, метод створення композиції, метод художнього контексту, ретроспективний метод, мінілекції, інформаційно-узагальнюючий метод, пояснювально-стимулюючий, мультимедійний, діагностичний, методи художнього навчання, проблемна лекція, евристична бесіда, метод інциденту, метод асоціативного пошуку, постановка проблеми, метод міжпредметних зв'язків, інтегрований метод, метод пізнавальних ігор, метод інверсії, метод синектики, метод стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни, створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Методи оцінювання та контролю

Серед методів оцінювання – усний, письмовий, графічний, практичний, програмований.

До контрольних заходів відносяться: поточний та підсумковий контролю.

Поточний контроль. Студент, відповідно до даної робочої навчальної програми дисципліни, виконує певні види навчальної роботи, передбачені в кожному модулі, і захищає їх результати у встановлені терміни. Поточні контролю складаються протягом 7-15 тижня в I семестрі, 9-20 тижня в II семестрі.

Засобами поточного контролю з дисципліни є письмові і усні відповіді на теоретичні запитання.

Модульний контроль. Оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу модулів здійснюється на 16 тижні в I модулі, 21 тижні в II модулі.

До питань модульного контролю з дисципліни відноситься задача матеріалу тем, що входять у той чи інший модуль.

Підсумковий контроль. Екзамен наприкінці VIII семестру (за бажанням викладача або студента). До питань підсумкового контролю з дисципліни відноситься матеріал минулих семестрів.

Оцінювання виконання студентом навчальної роботи здійснюється в балах за 100-бальною системою з переведенням в національну систему оцінювання та систему ECTS.

Методи контролю

До контрольних заходів відносяться: поточний, модульний та підсумковий контролю.

Поточний контроль. Студент, відповідно до даної робочої навчальної програми дисципліни, виконує певні види навчальної роботи, передбачені в кожному модулі, і захищає їх результати у встановлені терміни. Поточні контролю складаються протягом 7-15 тижня в I семестрі, 9-20 тижня в II семестрі.

Засобами поточного контролю з дисципліни «Фах» є письмові і усні відповіді на теоретичні запитання.

Модульний контроль. Оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу модулів здійснюється на 16 тижні в I модулі, 21 тижні в II модулі.

До питань модульного контролю з дисципліни «Фах» відноситься задача матеріалу тем, що входять у той чи інший модуль.

Підсумковий контроль. Екзамен наприкінці VIII семестру. До питань підсумкового контролю з дисципліни «Фах» відноситься матеріал минулих семестрів.

Оцінювання виконання студентом навчальної роботи здійснюється в балах за 100-бальною системою з переведенням в національну систему оцінювання та систему ECTS.

Порядок та критерії оцінювання

Максимальна оцінка за кожний змістовий модуль **50 балів**.

Оцінка поточного контролю складається із:

- слухової роботи (15 номерів) – максимальна кількість **15 балів**;
- усних підготовлених відповідей на запропоновані питання за темою – максимальна кількість **15 балів**;
- дві класні практичні (самостійні) роботи – максимальна кількість **10 x 2=20 балів**;

Оцінювання слухової роботи:

13-15 – якщо відповіді у роботі студента повні, грамотні; студент вільно, впевнено володіє знанням музичного матеріалу;

10-12 - якщо відповіді у роботі студента демонструють володіння навчальним музичним матеріалом, але відповіді потребують уточнень окремих положень, відсутня необхідна деталізація (точне визначення жанру фрагменту, його місця в драматургії твору);

7-9 - якщо відповіді у роботі студента розкривають суть питання, але під час відповіді на питання припускається неточностей і помилок;

4-6 - якщо відповіді у роботі студента демонструють часткове володіння матеріалом, але він не може дати пояснень щодо музичних фрагментів, у відповіді допущені грубі помилки;

1-3 - якщо робота студента демонструє повне не володіння музичним матеріалом, виконана з помітними помилками і оформлення виконано недбало;

0 - повна відсутність відповіді.

Підсумкова оцінка з дисципліни визначається за результатами оцінювання змістового модуля.

Порядок зарахування пропущених занять

Пропущені практичні заняття зараховуються шляхом їх самостійного опрацювання студентом (конспектування, підготовка реферату, підготовка до слухової роботи, тестових завдань, презентації тощо) із наступним їх захистом за розкладом консультацій викладача.

Рекомендована література

Основна:

1. Історія української музики. В 6 т. / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ: Наукова думка, 1989–2004. Т. 1, 482 с., т. 2, 464 с., т. 3, 424 с., т. 4, 614 с., т. 5, 504 с.
2. Кияновська Л. О. Українська музична культура. Навчальний посібник. Львів, 2003. 387с.
3. Корній Л., Сюта Б. Історія української музичної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів. До 100-річчя Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2011. 736с.
4. Луцкер П., Сусидко И. Моцарт и его время. Москва: Издательский дом «Классика-XXI», 2008. 624 с.
5. Павлишин С.С. Чарльз Айвз. Київ: Музична Україна. 77 с.
6. Щітова Світлана Західноєвропейська романтична опера. Дніпро: ЛІРА, 2017.167 с.

Допоміжна:

1. Александрова О. Вокально-хорова творчість Г. Свєрїдова. Жанрова поетика та її духовні основи. Харків, 2016. 296 с.
2. Бочаров Ю. Жанры инструментальной музыки эпохи барокко. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2016. 232 с.
3. Век Мессиаана [сб. статей]. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2011. 272 с.
4. Высоцкая М., Григорьева Г. Музыка XX века: от авангарда к постмодерну. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2011. 440 с.
5. Гаврилова Н. История русской зарубежной музыки. XX век. Хрестоматия. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2010.
6. Грыцунова А. Романтический балет. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2009, 96 с.
7. Григорьева Г., Катунян М. Постмодернизм в контексте современной культуры. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2009, 192 с.
8. Гусарчук Тетяна Артемій Ведель. Київ: Музична Україна. 2019, 768 с.
9. Жаркова В. Десять взглядов на историю западно-европейской музыки. Тайны и желания Homo Musicus. Т. 1. Киев ArtHuss, 2018. 358 с.
10. И. С. Бах и музыкальная практика немецкого барокко. [сб. статей]. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2016. 360 с.
11. Кандинский А. Статьи о русской музыке. Московская консерватория

- НИЦ «Московская консерватория», 2010, 720 с.
12. Левик Б. Рихард Вагнер. Изд. 2-е. Москва: Книжный дом Либроком, 2011. 448 с.
 13. Наследие. Русская музыка – мировая культура. Выпуск 1. Сборник статей, материалов, писем и воспоминаний. Научно-издательский центр «Московская консерватория». Москва, 2009. 620 с.
 14. Наследие XVIII – XIX века. Сборник статей, материалов и воспоминаний. Выпуск II. Научно-издательский центр «Московская консерватория». Москва, 2013. 568 с.
 15. Назайкинский Е. История в музыке. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2009, 392 с.
 16. Поцей Б. Бах – музика і велич. Вінниця: Нова книга, 2016, 48 с.
 17. Рахманинов и XXI век. Прошлое и настоящее. Научно-издательский центр «Московская консерватория», 2016. 248 с.
 18. Ровенко Е. Время в философском и художественном мышлении: Анри Бергсон, Клод Дебюсси, Одилог Редон. Москва: Прогресс-традиция, 2016. 840 с.
 19. Сорокина Е. Франц Шуберт и русская музыкальная культура. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2009, 384.
 20. Феликс Мендельсон-Бартольди. 200 лет со дня рождения. Московская консерватория НИЦ «Московская консерватория», 2009, 92 с.

INTERNET-РЕСУРСИ

1. <https://say-hi.me/music/teoriya-muzyki-istoriya-razvitiya-muzykalnykh-zhanrov-muzykalnyj-stil.html>
2. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008719>
3. <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=331>
4. Самойленко О. Наукові обрії сучасного українського музикознавства. [www.mari.kiev.ua/2010 Mystectvoznnavstvo Ukrainy_11/038-045.pdf](http://www.mari.kiev.ua/2010_Mystectvoznnavstvo_Ukrainy_11/038-045.pdf)

Розробник: С. А. Щітова
Гарант освітньої програми С.В. Хананаєв